

ЧОБОТАР Д. В.,

аспірант кафедри теорії та історії права
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

Стаття поширюється на умовах
ліцензії CC BY 4.0

УДК. 340.13

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.4.2.7>

РОЗУМІННЯ КАТЕГОРІЇ «НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АКТ»: СУЧАСНИЙ ПІДХІД

У статті здійснено глибоке теоретико-правове дослідження поняття нормативно-правового акта, з урахуванням історичної еволюції цієї правової категорії та сучасного контексту її застосування. Розглянуто історичну еволюцію поняття нормативно-правового акта від класичної континентальної доктрини до сучасного розуміння в умовах незалежної України. Автор аналізує зміни у сприйнятті нормативно-правового акта як не лише джерела права, а й як динамічного механізму реалізації публічної влади, що виконує регулятивну, комунікативну та організаційну функції.

Нормативний правовий акт представлено як особливу форму зовнішнього вираження правотворчої діяльності, що встановлює, змінює або скасовує правові норми, а також виступає юридично обов'язковим документом, виданим компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування. Автор наголошує, що нормативний акт не можна розглядати ізольовано від загального механізму правового регулювання, оскільки саме через нього право реалізується, стає фактором регулювання суспільних відносин та засобом захисту прав і свобод людини.

Особливу увагу приділено характеристиці основних ознак нормативно-правового акта. Зазначені в статті ознаки розглянуто як необхідні умови ефективності правозастосування та юридичної визначеності. У межах дослідження докладно проаналізовано ієрархію нормативно-правових актів відповідно до чинного законодавства України. Підкреслено, що дотримання ієрархії забезпечує узгодженість правової системи, запобігає колізіям і сприяє ефективному регулюванню суспільних відносин.

У контексті повномасштабної війни та надзвичайних обставин підкреслено зростання значення нормативно-правових актів як гнучкого інструмента реагування на кризові ситуації, що потребує одночасного дотримання принципів законності, стабільності та передбачуваності.

Ключові слова: *нормативно-правовий акт, правотворча діяльність, правова визначеність, ієрархія, юридична сила.*

Chobotar D. V. Understanding the category of “Regulatory act”: a modern approach

The article provides a deep theoretical and legal study of the concept of a normative legal act, taking into account the historical evolution of this legal category and the modern context of its application. The historical transformation of the concept of a normative legal act from the classical continental doctrine to the modern understanding in the conditions of the legal development of independent Ukraine is considered. The author analyzes changes in the perception of a normative legal act as not only a formal source of law, but also as a dynamic mechanism for

the implementation of public power, which performs regulatory, communicative, law-enforcing and organizational functions in society.

A normative legal act is presented as a special form of external expression of law-making activity that establishes, changes or abolishes legal norms, and also acts as a legally binding document issued by a competent state authority or local government body. The author emphasizes that a regulatory act cannot be considered in isolation from the general mechanism of legal regulation, since it is through it that the law is implemented, becomes a factor in regulating social relations and a means of protecting human rights and freedoms.

Particular attention is paid to the characteristics of the main features of a regulatory act, including: the presence of general obligation, normativity, formality, officiality, systematicity, subordination of acts within the limits of legal force, compliance with procedural requirements when adopting and entering into force. These features are considered as key prerequisites for legal certainty, stability of the legal system and predictability of actions of state bodies. Attention is also drawn to the structural features of regulatory acts that contribute to their systematic analysis and effective application in practice.

The study analyzes in detail the hierarchy of regulatory acts in accordance with the current legislation of Ukraine. The main levels of regulatory regulation are identified - from the Constitution of Ukraine as an act of the highest legal force to subordinate acts that are derivative in nature. The author emphasizes the importance of strict adherence to the principle of subordination of regulatory acts, which ensures their internal consistency, integrity of the legal system and the exclusion of legal conflicts.

In the context of modern realities associated with a full-scale war in Ukraine, the author focuses on the transformation of the role of a regulatory act as a flexible legal instrument that allows for a prompt response to security challenges, ensuring the legal legitimacy of emergency measures. At the same time, it is especially important to maintain a balance between the need for a rapid legal response and compliance with constitutional principles, such as the rule of law, legality and non-discrimination.

The work also analyzes the impact of Ukraine's European integration course of development on changing approaches to the adoption of regulatory acts. The importance of harmonizing national legislation with the legal acquis of the European Union is emphasized, which requires a review of both the content of regulatory acts and the process of their formation, structuring, evaluation of effectiveness and revision. The importance of digitalization in the system of legal regulation is emphasized, which is manifested in the transition to an electronic form of publication, automation of legal analysis and increased accessibility of law for citizens.

It is concluded that a regulatory act in modern conditions not only ensures the stability of the legal field, but also plays the role of a factor in adapting the public authority system to new socio-political, security and economic challenges. The author justifies the need for further improvement of law-making activity, in particular through the introduction of mechanisms for assessing the quality of regulatory acts, the inclusiveness of discussion processes and strengthening legal expertise.

Key words: *regulatory legal act, law-making activity, legal certainty, hierarchy, legal force.*

Вступ. Поняття нормативно-правового акту є фундаментальним у правовій системі будь-якої держави, адже саме через нього відбувається закріплення, систематизація та реалізація норм права. На сучасному етапі правового розвитку України важливо виробити узгоджене і чітке розуміння цієї категорії в межах як національної доктрини, так і правотворчої та правозастосовної практики.

Термін «нормативно-правовий акт» походить від латинських слів *norma* – правило, взірєць та *actus* – дія, акт. Тобто нормативний акт означає «дію, яка встановлює правило». У юридичному розумінні – це офіційний письмовий документ, що містить норми права, ухвалений компетентним суб'єктом у встановленій законом формі з метою врегулювання суспільних відносин.

В умовах стрімких соціально-політичних змін, глобалізації та інтеграційних процесів, нормативно-правові акти мають ключове значення, як основний інструмент правового регулювання. Потреба в уніфікації правотворчих підходів та забезпеченні відповідності національного законодавства міжнародним стандартам спонукає до глибокого переосмислення існуючих підходів до правового регулювання.

Особливу актуальність тема набуває в контексті воєнного стану, що накладає додаткові вимоги на гнучкість, оперативність і системність правотворчого процесу. В умовах надзвичайної ситуації державні органи змушені приймати велику кількість нормативних актів у стислий термін, що створює ризики для порушення принципів законності, прозорості та правової визначеності. Відсутність чіткого усвідомлення ознак нормативно-правових актів, їхньої ролі та місця у правовій системі може призводити до прийняття неузгоджених, суперечливих чи юридично нечітких актів, що ставить під загрозу ефективність правозастосування та стабільність правового простору загалом.

Крім того, зміни в інформаційному середовищі, розвиток електронних ресурсів, а також зміни в комунікаційних процесах висувають нові вимоги до правотворчості як процесу, що має бути не лише формально правильним, а й відкритим, прозорим та зрозумілим для суспільства. Дослідження сутності нормативно-правового акта, його ознак і ієрархії, а також аналіз викликів сучасного правотворення в Україні набувають не лише теоретичного, а й практичного значення в умовах трансформацій та випробувань сучасності. Це свідчить про необхідність постійного вдосконалення нормативно-правової бази, що, у свою чергу, підкреслює важливість глибокого теоретичного осмислення поняття «нормативно-правовий акт» та його ролі в сучасній правовій системі України.

Постановка завдання. Метою статті є визначити сутність, ознаки та ієрархію нормативно-правового акта, а також з'ясувати його роль у сучасній правовій системі України з урахуванням умов воєнного стану та євроінтеграційних процесів.

Аналіз останніх публікацій. Теоретичні та практичні аспекти правотворчості та структури нормативно-правових актів широко висвітлювалися в юридичній літературі, зокрема у таких авторів як Кисько А. І. [8], Кваша С. М., Павленко О. М., Вакуленко В. Л. [2], Липівський В. [4], Міловська Н. В. [6], Стефанчук Р. О. [3], Гетьман Є. А. [1].

Гетьман Є. А. у своїй роботі «Принцип верховенства права у нормотворчій діяльності органів виконавчої влади» [1] розглядає важливе питання забезпечення верховенства права в процесі підзаконної нормотворчості. Автор акцентує увагу на недоліках правотворчої практики органів виконавчої влади, зокрема на формальному підході до реалізації принципу верховенства права, що нерідко призводить до прийняття актів, які не відповідають ані правам людини, ані вимогам юридичної визначеності. У публікації обґрунтовується необхідність посилення контролю за дотриманням цього принципу при прийнятті підзаконних нормативно-правових актів та пропонуються конкретні шляхи вдосконалення правотворчої діяльності. Зокрема, автор підкреслює важливість впровадження експертного аналізу проєктів актів, дотримання вимог законності, справедливості та недопущення зловживання делегованими повноваженнями.

У своїй роботі «Нові виклики нормативно-правового забезпечення вступу України до Європейського Союзу» [2], Кваша С. М., Павленко О. М., Вакуленко В. Л. проаналізували пріоритетні питання, що виникають у процесі адаптації національного законодавства до правових стандартів Європейського Союзу (ЄС). Автори наголошують на важливості оновлення нормативно-правової бази з урахуванням права Європейського Союзу, та вказують на потребу в системному підході до правотворчої діяльності органів державної влади. У публікації виокремлено основні напрями, в яких відбувається правова гармонізація, зокрема

в галузі економіки, безпеки, екології та адміністративного управління. Значну увагу приділено аналізу законодавчих ініціатив, спрямованих на інтеграцію європейських норм у національну правову систему. Автори підкреслюють, що ефективність цього процесу великою мірою залежить від якості нормативно-правових актів, їхньої внутрішньої узгодженості та відповідності міжнародним зобов'язанням України.

Стефанчук Р. О. у своїй роботі «Парламентські виміри правотворчої діяльності: стан, виклики, перспективи» [3] розкриває ключові аспекти здійснення правотворчої функції парламенту в умовах трансформаційних змін в українському суспільстві та на тлі євроінтеграційних процесів. Автор здійснює глибокий аналіз чинної правотворчої практики Верховної Ради України, звертаючи увагу на проблеми якості законодавства, перевантаженість правової системи надмірною кількістю нормативно-правових актів, а також недосконалість законодавчої техніки. У роботі акцентується на необхідності посилення аналітичного, науково-експертного та прогностичного супроводу законопроектної роботи, а також на важливості системного підходу до вдосконалення законодавчого процесу. Окрема увага приділяється перспективам оптимізації правотворчої діяльності парламенту через цифровізацію, покращення регламентної бази та налагодження міжінституційної взаємодії.

Результати дослідження. Поняття «нормативно-правовий акт» має тривалу історію розвитку, що починається ще з періоду формування позитивного права в континентальній правовій системі. У 19 столітті, а саме у класичній доктрині права, основним джерелом права визнавався закон, але з розвитком складних форм державного управління з'явилася необхідність ієрархії підзаконних актів. Саме в цей період починає формуватися концепт «нормативного акта», як акта, що встановлює загальнообов'язкові, формально-визначені правила поведінки.

У вітчизняній правовій науці термін «нормативно-правовий акт» активно використовується з початку незалежності України, проте його концептуальні межі досі остаточно не є усталеними. Нормативно-правовий акт, у сучасному юридичному розумінні, сприймається як офіційний письмовий документ, прийнятий уповноваженим органом державної влади, що містить норми права загального характеру та має обов'язкову юридичну силу. Однак, навіть при такому визначенні існують нюанси щодо критеріїв нормативності, способу викладення норм, обов'язковості правозастосування та ієрархії.

Станом на сьогодні спостерігається зрушення в розумінні нормативно-правового акта не лише як продукту правотворчості, а й як інструмента реалізації публічної влади, який водночас виконує регулятивну, комунікативну та організаційну функції. Це зумовлено розвитком цифрових технологій, змінами у форматах правової комунікації, наприклад наявності публічних електронних ресурсів, та загальною демократизацією правотворчих процедур, зокрема через їх більшу прозорість. Крім того, у сучасній правовій доктрині нормативно-правовий акт розглядається не лише як статичний текст, а як динамічний феномен, що функціонує у взаємодії з судовою та адміністративною практиками, міжнародними правовими нормами. Визначальним стає не лише зміст документа, а й процедура його створення та реалізації.

Водночас важливо враховувати вплив сучасних викликів в якому функціонують нормативно-правові акти в Україні. Як зазначає В. Липінській, «додаткової актуальності проблематиці законності додає той факт, в яких сучасних умовах перебуває Україна – у стані повномасштабної агресії зі сторони росії, з огляду на яку достатня кількість чинних правових норм, ухвалених в умовах воєнного стану не завжди відповідають вимогам законності як в частині їх ухвалення, так і в частині відповідності нормам права, закріплених у законодавчих актах.» [4, с. 71]. Виходячи з вищенаведеного розуміємо, що у період воєнного стану нормативний акт покликаний бути гнучким механізмом реагування на надзвичайні умови сьогоднішнього дня, в свою чергу, бути балансом між правовою визначеністю, нагальними потребами безпеки та дотриманням принципів законності. Саме в цьому аспекті проявляється його динамічна природа, коли вимоги стабільності права стикаються з необхідністю оперативного державного реагування на загрози.

У контексті наведених положень, постає потреба чіткого розуміння сутності та ознак нормативно-правового акта, як основної форми вираження правових приписів у державі. Його призначення – забезпечити правову визначеність у регулюванні суспільних відносин, гарантувати стабільність правового поля та створити рівні умови застосування норм усім суб'єктам права. Особливої уваги заслуговують ознаки нормативно-правового акта, які дозволяють відмежувати його від інших правових форм та забезпечити належне функціонування правової системи. Розуміння цих ознак є ключовим для практики правозастосування, оскільки вони визначають природу, зміст та механізм дії нормативно-правових актів.

По-перше, однією з основних характеристик нормативно-правового акта, як самостійної правової форми, є те, що він ухвалюється уповноваженими суб'єктами нормотворчості в межах їх визначеної компетенції. Ця ознака забезпечує легітимність нормативного акта, тобто його відповідність конституційним та законодавчим засадам здійснення публічної влади. Компетенція суб'єкта нормотворчості, зокрема органу державної влади чи місцевого самоврядування, визначається Конституцією України, законами України та відповідними положеннями. Вона охоплює сферу питань, які можуть бути врегульовані актом, а також форму, в якій акт може бути виданий (наприклад закон, постанова, наказ, розпорядження, тощо). Ухвалення акта уповноваженим суб'єктом поза межами його компетенції породжує серйозні наслідки: такий акт може бути визнаний незаконним, а його норми – такими, що не підлягають застосуванню.

По-друге, нормативно-правий акт приймається у письмовій формі та підлягає офіційному оприлюдненню у встановленому порядку. Письмова форма акта дозволяє зафіксувати правові приписи у вигляді структурованого тексту з дотриманням вимог юридичної техніки. Щодо вимоги офіційного оприлюднення тексту нормативно-правового акта звернімося до Конституції України, а саме статті 57, де прямо вказано: «Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом. Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, не доведені до відома населення у порядку, встановленому законом, є нечинними.» [5]. У світлі наведеної статті, робимо висновок, що оприлюднення нормативно-правового акта є умовою набрання ним чинності, якщо інше не встановлено самим актом. Відсутність належного оприлюднення позбавляє акт юридичної сили та порушує принцип правової визначеності. Як наслідок це може спричинити: визнання акту чи його окремих положень неконституційними; правову невизначеність у регулюванні суспільних відносин; неможливість притягнення до відповідальності; судові спори через недоведеність нормативного регулювання.

По-третє, важливою ознакою нормативно-правового акта є його чітка структурованість. Це означає, що акт має внутрішню організацію тексту – поділ на логічно впорядковані елементи: розділи, глави, статті, частини, пункти, підпункти, тощо. Структурованість є не лише простою формальністю, а необхідною умовою юридичної визначеності. Вона забезпечує логічну послідовність викладення правових норм, ієрархічне підпорядкування елементів тексту, розмежування загальних та спеціальних положень, зручність для пошуку та посилок на конкретні норми, уніфікованість формулювань. Відсутність належної структури акта або її порушення може призвести до серйозних негативних наслідків, зокрема: неоднозначного тлумачення норм, колізій між нормами, труднощі з практичним застосуванням норм.

По-четверте, нормативно-правовий акт розробляється і приймається з обов'язковим дотриманням встановленої нормотворчої процедури. Ця ознака є надзвичайно важливою, оскільки саме вона гарантує легітимність, ефективність та прогнозованість правового регулювання. Нормотворча процедура передбачає не лише формальне дотримання етапів підготовки проекту акта, але й детальний аналіз суспільних відносин, які потребують врегулювання. У цьому контексті слушною є позиція Міловської Н.В., яка підкреслює, що: «Нормопроекування є доволі специфічною діяльністю, що полягає не лише у розробці проекту конкретного нормативно-правового акта, але й у виявленні та дослідженні суспільних відносин, які потребують правового регулювання.» [6, с. 30]. Недотримання

зазначеної процедури може спричинити ухвалення неефективних, суперечливих актів, що, у свою чергу, підриває довіру до правової системи, створює правову невизначеність та ускладнює правозастосування.

З поміж інших не менш важливою є ознака, відповідно до якої нормативно-правовий акт встановлює, змінює чи скасовує норми права. Саме ця функціональна властивість вирізняє нормативно-правовий акт серед інших джерел права, які можуть містити лише індивідуальні приписи чи мати рекомендаційний характер. Завдяки такій ознаці нормативно-правовий акт відіграє ключову роль у динаміці правової системи, реагуючи на зміни в суспільному житті, адаптуючи правове регулювання до нових умов та викликів. Його прийняття завжди означає правову новацію, чи то через запровадження нових правил поведінки, зміну чинних приписів, або ж скасування застарілих і неефективних норм. Недотримання чіткого усвідомлення цієї ознаки може призвести до формального прийняття актів, що фактично не мають правового навантаження, суперечать чинному законодавству або породжують дублювання норм. Відтак, ознака нормативності є не лише теоретично значущою, а й практично необхідною для забезпечення системності, стабільності та передбачуваності у правовому полі.

Особливої уваги для розуміння категорії нормативно-правовий акт набуває їх ієрархія, яка покликана упорядкувати правову систему, встановлюючи чіткий пріоритет між актами залежно від їхньої юридичної сили. Це забезпечує узгодженість правового регулювання, запобігає колізіям та дозволяє ефективно застосовувати норми права у конкретних життєвих ситуаціях.

Згідно з 19 статтею Закону України «Про правотворчу діяльність» [7], у законодавстві України діє наступна ієрархія нормативно-правових актів. Найвищу юридичну силу має Конституція України, що зазначено також і у статті 8 самої Конституції. А також у статті 8 вказано наступне: «Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.» [5]. Це положення унеможливує прийняття актів, що суперечать Основному Закону, що у свою чергу, визначає їхню легітимність. Наступними є чинні міжнародні договори України, що були ратифіковані Верховною Радою України, які відповідно до статті 9 Конституції України є частиною національного законодавства. Далі в ієрархії – закони України, включно з кодексами, законами конституційного характеру та іншими актами, що мають силу закону. За ними – постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази міністерств, нормативно правові акти інших державних органів та інші.

У сучасних умовах правотворча діяльність в Україні зазнає помітних трансформацій, зумовлених як внутрішніми так і зовнішніми викликами. Це спричиняє необхідність оновлення підходів до створення нормативно-правових актів, їх узгодженості та відповідності сучасним стандартам. У контексті євроінтеграційного курсу України та необхідності адаптації національного законодавства до нормативно-правової бази Європейського Союзу (ЄС) особливої ваги набуває системне та послідовне упорядкування нормативно-правових актів відповідно до встановленої ієрархії. Це зумовлено тим, що ефективна імплементація норм ЄС потребує чіткої структуризації внутрішньої правової системи, коли нижчі за юридичною силою акти не суперечать вищим, а всі вони комплексно формують узгоджене, стабільне та передбачуване правове середовище.

В умовах сьогодення України особливого значення набуває вплив воєнного стану, що спричиняє необхідність прийняття великої кількості нормативно-правових актів у стислий термін. Водночас, збереження системності у правотворчому процесі залишається критично важливим, оскільки навіть в умовах воєнного стану впорядкованість та внутрішня структура правової системи забезпечують стійкість державних інституцій та ефективне функціонування правових механізмів. Як стверджує Кисько А.І.: «воєнний стан вимагає особливого режиму управління державою, включаючи обмеження прав і свобод громадян, мобілізацію ресурсів, управління громадським порядком.». Саме під час кризових періодів проявляється справжня ефективність правової системи, що повинна залишатися гнучкою, але не втрачати послідовності і юридичну чіткість. Оперативність рішень не може виправдовувати правову

невизначеність. Згідно з позицією Кисько А.І. нормативна база «повинна чітко визначати механізми взаємодії силових структур та органів влади у разі надзвичайних ситуацій. Однак, система нормативно-правових актів, що визначає цю сферу, потребує постійного аналізу, вдосконалення та адаптації до нових умов і викликів.» [8, с. 419].

Висновки. Враховуючи розглянуті положення, можна зробити висновок, що нормативно-правовий акт виступає центральним елементом правової системи, що забезпечує формально-визначене, загальнообов'язкове і стабільне правове регулювання. Його юридична значущість визначається комплексом ознак, серед яких ключовими є: прийняття уповноваженим суб'єктом у межах компетенції, письмова форма, офіційне оприлюднення, структурованість та нормативність змісту. Ці ознаки забезпечують правову визначеність, передбачуваність норм і можливість ефективного правозастосування.

Ієрархія нормативно-правових актів, закріплена в національному законодавстві, є важливим механізмом підтримання системності та узгодженості правової бази. Вона дозволяє уникати правових колізій та визначає юридичну силу кожного акта залежно від його місця у системі.

Сучасні виклики, зокрема воєнний стан та євроінтеграційні процеси, актуалізують потребу в адаптивності нормативно-правових актів. Водночас така гнучкість не повинна підривати принцип законності та процедурну чіткість ухвалення актів. Навпаки, в умовах нестабільності зростає роль якісної нормотворчості як запоруки функціонування державних інституцій та захисту прав людини. Отже, подальше вдосконалення нормативно-правових актів має ґрунтуватися на поєднанні стабільних правових стандартів з можливістю оперативного реагування на змінні суспільно-політичні умови. Це забезпечить не лише ефективність правового регулювання, а й підвищення довіри до правової системи в цілому.

Список використаних джерел:

1. Гетьман Є. А. Принцип верховенства права у нормотворчій діяльності органів виконавчої влади. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 134. С. 61–69.
2. Кваша С. М., Павленко О. М., Вакуленко В. Л. Нові виклики нормативно-правового забезпечення вступу України до Європейського Союзу. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2024. № 30. С. 29–33. URL: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.30.2024.313033>
3. Стефанчук Р. О. Парламентські виміри правотворчої діяльності: стан, виклики, перспективи. *New Ukrainian Law*. 2024. № 3. С. 9–16. URL: <https://doi.org/10.51989/nul.2024.3.1>
4. Липівський В. Законність нормативно-правових актів: стан та перспективи наукового дослідження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/324554>
5. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Міловська Н. В. Етапи розроблення проєкту нормативно-правового акта. *New Ukrainian Law*. 2024. № 3. С. 24–31. URL: <https://doi.org/10.51989/nul.2024.3.3>
7. Про правотворчу діяльність : Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX : станом на 19 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>
8. Кисько А. І. Система нормативно-правових актів, які визначають державну політику у сфері публічної безпеки і порядку в Україні. *Law and public administration*. 2024. № 1. С. 419–424. URL: <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.1.59>

Дата першого надходження рукопису до видання: 18.07.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 22.08.2025

Дата публікації: 26.09.2025

